

Gensyn med hypotesedannelse, cirkularitet og neutralitet: En invitation til nysgerrighed

Gianfranco Cecchin, M.D.¹
Family Process;26:405-413,1987.
Oversat af Ellen Blæhr og Per Kirk Jørgensen.

Denne artikel gennemgår de systemiske styrende principper om neutralitet, hypotesedannelse og cirkularitet, som er udviklet af Milanogruppen. Denne gruppe bestod oprindeligt af Selvini Palazzoli, Boscolo, Cecchin og Prata (12,13). Da teamet blev reorganiseret (se 11 for resumé af forskellene mellem Selvini og Prata's forskningsteam og Cecchin og Boscolo's uddannelsesteam), udvikledes forskellige nykonstruktioner af de oprindelige systemiske principper. En ny forståelse af begreberne cirkularitet, hypotesedannelse og neutralitet er nu mulig ud fra den systemiske epistemologi, som den tidlige Milanomodel var baseret på. Det bør dog understreges, at de idéer som præsenteres i denne artikel, først og fremmest har at gøre med Cecchin- og Boscoloteamets systemiske arbejde.

Talrige diskussioner har i årenes løb på overbevisende måde påvist, at det er umuligt at være neutral, hvad angår sproget. Al adfærd, deriblandt sprog, er politisk ladet. Enhver handling er med til at organisere og begrænse de mulige sociale interaktionsmønstre (15). Sagt på en anden måde: Vores adfærd skal altid ses i relation til andres adfærd - vi "handler i forhold til".

Neutralitet

Oprindeligt blev begrebet neutralitet brugt til at udtrykke, at man aktivt tog afstand fra idéen om, at ét standpunkt kan være mere korrekt end andre, idet vi accepterede det umulige i at handle neutralt og upolitisk. På denne måde har neutralitet været brugt til at hjælpe terapeuten til at orientere sig henimod en systemisk epistemologi. Resultatet har dog været, at mange terapeuters neutralitet kunne ses som en dyrkelse af en holdning, hvor man ikke involverede sig, hvor man ikke havde markante meninger og, hvor man ikke tog ansvar, når det krævedes: Forædlingen af relativistens kolde og reserverede position.

¹ Læge, meddirektør af Centro Milanese di Terapia della Famiglia, Via Leopardi 19, 20123 Milano, Italien. Oversat fra Family Process; 26: 405-413, 1987.

For at undgå den faldgrube at overforenkles neutralitetsbegrebet, vil jeg foreslå, at vi beskriver neutralitet som skabelse af nysgerrighed hos terapeuten. Nysgerrighed fører til udforskning og opfindelse af alternative synsvinkler og handlinger, og omvendt afføder forskellige handlinger og synsvinkler nysgerrighed. På denne rekursive måde danner neutralitet og nysgerrighed kontekst for hinanden i en forpligtelse til at udvikle forskelle uden at indtage noget specielt standpunkt.

Nogle af Maturanas centrale begreber fremmer den sproglige revidering af betydningen af neutralitet. I undervisnings-, uddannelses- og terapikontekster anvendes sprog, som frembringer og instrumenterer beskrivelser (se 8). Nogle gange antyder vores beskrivelser en lineær forklaring, som former sig som i en "årsag-virkning"-tænkning. Disse lineære beskrivelser er blevet den almindelige måde at betragte verden på. Det er ikke nødvendigvis problematisk, da det er let at indse, at den lineære tænkning kan være nyttig i den rette situation.

F.eks. finder vi typisk de kausale beskrivelser mest tilfredsstillende, hver gang vi forsøger at forklare vores adfærd: "Jeg kom for sent til vores aftale, *fordi* jeg var vred på dig". Om dette udsagn er sandt eller falskt er ikke så vigtigt for os i den daglige interaktion. Kriteriet vi oftest anvender i disse situationer har at gøre med brugbarhed. På et pragmatisk niveau er vi sædvanligvis mere interesserede i, hvor anvendelige vores forklaringer af adfærden er, end i deres sandhedsværdi.

I denne forbindelse betyder anvendelighed det potentiale, som en forklaring har til at hjælpe med til at verden (vores interaktion) virker meningsfuld for os, og måske til at hjælpe os til forandring, eller i det mindste at forstå forandring eller tilstand. Problemet er dog, at vi historisk har forplumret sondringen mellem anvendelighed og sandhed. Det som er nyttigt, tror et samfund med tiden er sandt.

Som klinikere bør vi acceptere lineære forklaringer, så længe vi ikke tror på dem, fordi den form for årsag-virkningforklaringer af verden ikke hjælper os til at konstruere en ramme af nysgerrighed. Som Bateson (1) viste, har lineære forklaringer den konsekvens, at dialogen afsluttes. "Hvorfor falder æblet? På grund af tyngdekraften". Beskrivelsen af det faldende æble forklares bort, når det presses ind i en kausalitetsramme. Når vi tror, at vi har en forklaring, så holder vi tit op med at lede efter andre beskrivelser. Således opgives nysgerrigheden, fordi vi er overbeviste om, at vi har "opdaget" en beskrivelse, der "passer"; den slags beskrivelser hjælper os til at undgå et neutralt ståsted, fordi de ikke forstærker vores nysgerrighed.

En konklusion der kan drages af denne iagttagelse er, at vi helt og holdent burde undgå kausalitetsbeskrivelser. Det er selvfølgelig umuligt. I praksis er beskrivelser og forklaringer repetitivt viklet ind i hinanden og blandet sammen. F.eks. vil en familierapeuts forsøg på at forklare den proces, som organiserer et ægtepars skænderier, typisk gøre dette ved at beskrive hvordan hustruen handlede på én måde, mens hendes mand handlede på en anden måde. Ligeledes foregår en behaviorist's beskrivelse af menneskelig adfærd ved hjælp af begreber som stimulus og respons, som sidenhen bliver forklaringer af adfærd (5).

En forklaring er ikke nødvendigvis problematisk. Men hvis vi er overbeviste om, at vore forklaringer er enten sande eller falske, så kommer vi let til at tro, at bestemte kausale forbindelser er mere korrekte end andre. Dette fører uheldigvis til den overvældende

konklusion, at kompleks menneskelig interaktion kan reduceres og banaliseres til nogle få, simple, proceduremæssige påstande.

Det alternative perspektiv er det, der hylder interaktionens kompleksitet og inviterer til en mangestemmig orientering i forhold til beskrivelser og forklaringer af interaktion. Hvis vi tilegner os denne rammernes ramme, så kommer vi væk fra at skulle fastslå, om forklaringer er sande eller falske. I stedet vil en udviklende proces med at opfinde mangfoldige punktueringer af en adfærd, en fortolkning, en begivenhed, en relation osv. føre til opbygningen af en mere systemisk holdning (3).

Hvad fremmer udviklingen af mangfoldige perspektiver og stemmer? Vi vender igen tilbage til den ide, at nysgerrighed fremmer udviklingen af mangfoldighed og mangestemmighed. Inden for denne systemiske referanceramme skaber vi beskrivelser inden for en ramme af nysgerrighed, snarere end inden for en ramme af sande og falske forklaringer.

Æstetik/mønstre

En anden idé, der er central for udviklingen af en nysgerrig holdning, er begrebet æstetik. Da Bateson beskrev de kunstnere, han underviste på California School of Fine Arts, så han, at de responderede på det "mønster som forbinder" (2, p. 8). At interessere sig for mønstre, i modsætning til at interessere sig for adskilte enheder, er mere karakteristisk for kunstens verden. Omvendt har videnskab historisk set været karakteriseret ved en fokuseren på kvantitative sammenligninger af adskilte enheder.

Skiftet til æstetik i terapi understreger vores sensitivitet over for mønstre. "Et æstetisk grundlag... kræver, at vi har mod til at konstruere og møde forskelle" (6, p. 198), og det bibringer "en kontekst af praktisk handling" (p. 8). Dette forslag er forbundet med den førnævnte diskussion af nysgerrighed. At tilegne sig en æstetisk holdning overfor undersøgelsen af interaktion sporer ikke kun vores fokus ind på mønstre, men understreger også mangfoldigheden af de mulige mønstre. Sålænge der er en mangfoldighed af alternativer, så er vi i stand til at opretholde en nysgerrig holdning. Denne nysgerrighed forstærkes af den opstemthed, der er forbundet med at underholde sig med at anvende myriader af historier til beskrivelse af en interaktion. Gennem disse myriader af fortællinger begynder vi at se beskrivelse og derfor også forklaring på en mere neutral måde.

Antag at vi laver det første interview med en familie, som har sagt, at de har brug for terapi. Hvis vi tror der findes en beskrivelse af interaktionen, der kan forklare familiens problem, så vil vi sandsynligvis lede efter den bedste beskrivelse blandt dem familiemedlemmerne giver. Det kan indebære, at man accepterer den enes beskrivelse frem for andres. Eller det kunne betyde, at man kombinerer alle eller nogle af familiemedlemmernes beskrivelser for at skabe den korrekte beskrivelse. Endelig kunne det betyde, at terapeuten kommer med sin egen beskrivelse (måske ved at bruge dele af én/nogle/alle familiemedlemmers beskrivelser). I denne situation centrerer vores nysgerrighed sig om, hvilken beskrivelse der giver den mest logiske forklaring. Denne form for nysgerrighed kunne mere passende kaldes for en "videnskabelig forklaring" i den traditionelle betydning.

Omvendt vil det være sådan, at når vi accepterer en æstetisk orientering, så taber vi interessen for at gå på opdagelse efter den bedste beskrivelse og/ eller forklaring af familiens problem. I stedet skaber vores fokuseren på mønstre en slags nysgerrighed efter, hvordan alle disse familiemedlemmers beskrivelser passer sammen. Hvordan passer de med vores egne (kliniske) beskrivelser? På hvilken måde er disse beskrivelser ens? På hvilken måde er disse beskrivelser forskellige? Hvorfor kommer disse beskrivelser på netop dette tidspunkt? Hvilke beskrivelser kom familien med tidligere i dens historie? Hvilke beskrivelser kunne konstrueres i fremtiden? osv. Bemærk den høje grad af nysgerrighed, som skabes af en æstetisk ramme. Vi vælger ikke den bedste beskrivelse. Vi leder snarere efter et mønster i, hvordan disse beskrivelser passer sammen. Jo mere nysgerrige vi er efter mulige opstillinger af mønstre, desto mere æstetisk tilfredsstillende er vores analyse.

Her kan vi se, at mønstre skaber en indstilling, som vi kan kalde "neutralitet". Omvendt kan neutralitet bedst beskrives som en tilstand af nysgerrighed. Hvis vi er nysgerrige, så reagerer vi på bestemte måder overfor det system, som vi undersøger. Det er denne måde at handle på, der er blevet defineret som neutral. Når vi er nysgerrige med hensyn til mønstrene i eller relationerne mellem ideer, mennesker, begivenheder og adfærd, så forstyrrer (8) vi det system, vi interagerer med på måder, der adskiller sig fra forstyrrelser baseret på vores forsøg på at finde en korrekt beskrivelse/forklaring (dvs. kausale forbindelser).

Ved at inddrage Maturanas arbejde (8) ses det helt specifikt, at den form for nysgerrighed, der skabes gennem en kausal ramme, indkorporerer tanken om "instruktiv interaktion": det gør nysgerrighed indenfor en æstetisk referenceramme ikke. Instruktiv interaktion kan beskrives som at handle "som om nogle individer 'instruerer' andre individer om, hvad de skal gøre, og hvordan de skal gøre det, de gør" (4, p.246).

Hvis vi tror på instruktiv interaktion, så prøver vi at forandre mennesker ved at dirigere dem. Dette kan kun gennemføres, hvis vi har en "præcis" beskrivelse af et problem. Det er den traditionelle lineære videnskabs og ingeniørvirksomheds indstilling. En æstetisk videnskab, som fokuserer på nysgerrighed, opgiver forsøget på at styre mennesker.

Oveni dette kan vi bemærke, at nysgerrighed og en æstetisk interesse for mønstre skaber respekt, meget lig den måde, hvorved respekt skaber en følelse af nysgerrighed og æstetik. Til hverdag er de fleste mennesker ikke nysgerrige (i betydningen neutral) angående mennesker, begivenheder, ideer eller adfærd, som de ikke har nogen respekt for. Og rekursivt har vi typisk ikke respekt for mennesker, begivenheder, ideer eller adfærd, som vi ikke er nysgerrige overfor. Der er selvsagt tilfælde, hvor vi betragter os selv som nysgerrige over for en persons adfærd, som vi ikke respekterer. Men her er nysgerrigheden af den lineære slags, hvor vores nysgerrighed er rettet mod at "opdage", og som en konsekvens heraf, "forklare", hvorfor denne person handlede på sådan en måde. I disse situationer er vi typisk interesserede i at "opdage" flere og flere beviser på, at vores manglende respekt er "rigtig" og "velbegrundet".

Nysgerrighed udfra et æstetisk perspektiv (som er den form for nysgerrighed vi er interesserede i ud fra en systemisk tilgang) er på den anden side baseret på den tanke, at hvert systems interaktion har en logik. Denne logik er hverken god eller dårlig, rigtig

eller forkert. Den er simpelthen virksom. Udfra dette perspektiv respekterer vi systemets integritet. Og rekursivt forstærker vores respekt for systemet vores nysgerrighed over for, hvordan ideer, adfærd og begivenheder deltager i skabelsen og opretholdelsen af systemets integritet. At respektere et system betyder, at man handler overfor systemet med den rekursive forståelse, at systemet blot gør, hvad det skal gøre, og at denne handlen lige netop er det, der udgør systemet.

Det er også nødvendigt at erkende begrænsningerne i hvad vi ved om menneskelige systemer. Især forandrer vores sociale situationer og familieformerne sig med tiden. Vi ved kun, hvad der er sket i fortiden; vi ved ikke, hvordan fremtidige kulturelle mønstre vil være. Derfor kan vi ikke lære et par, hvordan det skal være et par, en forælder, hvordan han/hun skal være forælder, og et barn, hvordan det skal være søn eller datter.

Som familierapeuter kan vi ikke opfinde en familie. I bedste fald kan vi gennem vores interaktion med en familie bringe mønstre frem. Vi kan ikke opfatte os selv som lærere, der instruerer familier i bedre drejebøger for familier. Fordi vi ikke ved, hvilken specifik drejebog der dur til en specifik familie, så kan vi kun gøre det, at vi interagerer på en måde, som måske vil forstyrre systemet på en sådan måde, at det finder sin egen nye (eller nyskrevne) drejebog. Der er derfor brug for en æstetisk ramme, hvori nysgerrigheden kan forøges.

I dette perspektiv er respekt for et system ikke en position med social kontrol (selvom vi bestemt bør være klar over og acceptere vores juridiske forpligtelse til at indgå i sådan en rolle), men en position uden social kontrol og instruktiv interaktion. I stedet for at fokusere på at undervise, så kan vi fokusere på indlæring i den betydning, at vi gennem interaktionen (interviewet i den kliniske kontekst) skaber mere nysgerrighed, som fremmer indlæring.

Ansvarlighed og social kontrol

Uheldigvis er de fleste af os vokset op i en social kontekst, hvori ansvarlighed forveksles med social kontrol. I terapeutisk praksis forventes det, at vi fokuserer på den adfærd, som i samfundet opfattes som umoralsk og/eller ulovlig. Når vi f.eks. har en formodning om eller kendskab til incest i en familie, som vi behandler, så er det vores sociale forpligtelse at lade os organisere af denne information og handle som en social kontrollant. Ved accepten af kravet om at være social kontrollant stilles vi i en position, hvor det er vanskeligt at opretholde neutralitet, fordi vi meget let mister vores nysgerrighed. Vi mister vores æstetiske perspektiv. Vi holder op med at lede efter mønstre, og vi holder op med at beskæftige os med det forhold, at der findes mangfoldige mønstre. Vi vender tilbage til sløve forklaringer af adfærd, som er dårlig, forkert, umoralsk osv.

Uheldigvis kan vi ikke helt ignorere de sociale konstruktioner, som vi påføres af juridiske, samfundsmæssige og kulturelle systemer. Incest betegnes som en lovovertrædelse. Når vi er begrænset til at arbejde med lovovertrædelsens sociale konstruktion, så må vi erkende, at vi ikke kan handle terapeutisk, men er snarere tvunget til at handle juridisk korrekt. Vi er i en anden position i forhold til systemet.

Hvis vi accepterer den juridiske position, hvordan kan vi så være terapeutisk? For at gentage vores tidligere argument, så må vi sam-udvikle en nysgerrighed, som er anderledes end den lineære moral. I mange sager kan det at arbejde sammen med et terapeutisk team hjælpe os til at handle både juridisk korrekt og terapeutisk. Teamet, som holdes uden for direkte familieinteraktion, er frit stillet til at udforme hypoteser og til at stille spørgsmål til familiens præmisser og verdensbilleder. Terapeutens nysgerrighed kan udvikles ved at konferere med teamet. For de af os, som ikke nyder den luksus det er at arbejde sammen med et team, bliver venner og kolleger vigtige i hjælpen med at konstruere en neutral terapeutisk kontekst. Venner, kolleger og teammedlemmer kan frigøre klinikerens, så denne kan handle på mangfoldige måder, som inkluderer at være i overensstemmelse med love og moral, og som forstærker hans eller hendes nysgerrighed.

Symptomer på manglende neutralitet

Når terapeuten driver væk fra en systemisk position, så oplever han/hun mindre nysgerrighed. Heldigvis er der adskillige symptomer, som viser, at der sker en bevægelse væk fra en æstetisk, systemisk, polyfonisk ramme henimod en lineær, monofonisk. Nedenstående diskussion præsenterer to slags symptomer: kedsomhed og de psykosomatiske symptomer.

Kedsomhed

Kedsomhed viser sig ofte, når vi har en fornemmelse af, at vi på forhånd ved, hvad der sker. Kliniske sager bliver til klichè'er snarere end til fornøjelige metaforer. Der er ingen ny information, som gør en forskel for terapeuten. Tænk f.eks. på et simpelt spil kort, man spiller med et barn. Som voksen kommer man let til at kede sig over spillets enkelthed, fordi vi allerede kender alle strategierne. Børn viser desuden ofte deres kort til modspillerne, når et spil læres, fordi de ikke har lært hemmeligholdelsens strategi. Således får den voksne ingen ny information. Spillet bliver kun interessant, når barnet i løbet af spillet finder på nye regler, og vi keder os mindre, fordi der introduceres ny information i systemet.

I den kliniske kontekst kan man ofte finde en lignende situation. Vi føler ofte, at vi "ved", hvad familiemedlemmerne gør, hvordan de tænker, eller hvordan de er havnet i den nuværende situation. På disse tidspunkter tænker vi, at enhver information, som familiemedlemmerne giver i deres historier og beskrivelser, er overflødig. Vi holder op med at lytte. Vi føler, at familien keder os, og når den gør det, er det naturligt at føle sig værdiløs i sit arbejde, og som en konsekvens heraf, i sin tilværelse. Nogle gange udformer det vedholdende fantasisymptom sig som "gid, jeg var blikkenslager", eller "hvor ville det være dejligt, hvis jeg var servitricen".

Vi kan også definere kedsomhed som et symptom på manglende neutralitet. Hvis det at forblive neutral betyder at opretholde nysgerrigheden og fornøje sig med at opfinde og opdage mangfoldige mønstre, så indebærer manglen på neutralitet, at vi forlader nysgerrigheden, overbeviste om at vi har opdaget en korrekt fortolkning, og vi ignorerer de alternative mønstre, som kan findes. I dette scenario handler vi som "banaliserede" arbejdere på en fabrik. Vi ofrer terapiens æstetik på alteret af en forsimplet opfattelse af de menneskelige betingelser.

Psykosomatiske symptomer

De andre slags symptomer er de psykosomatiske. De er også forbundet med manglende neutralitet. Hovedpine er antagelig det mest almindelige, selv om transpiration, forhøjet blodtryk og rygsmerter også er hyppige klager. Alle terapeuter bør lære at erkende deres psykosomatiske symptomer. En typisk sekvens kan omfatte konflikt mellem terapeuten og den kontekst, hvori han eller hun arbejder. Hvis terapeuter arbejder i en institution, som juridisk er bemyndiget til udelukkende at behandle familier, som behøver social kontrol (incest, stofmisbrug), så er det let at miste den terapeutiske position, og derved blive til ingenting med hensyn til det, man er uddannet til at lave. Hvis terapeuter føler, at de ikke kan være terapeutiske, så føler de sig oftest værdiløse. Alligevel skal de samtidig i kraft af deres profession, forsvare familien over for samfundet og ofte over for sig selv.

I sådan en kontekst er institutionen i direkte modsætning til ideen om en æstetisk ramme. Terapeutens nysgerrighed bliver let dæmpet. Kolleger og/eller venner hjælper nogle gange med at genskabe terapeutens nysgerrighed i disse sager ved simpelthen at spørge, hvorfor han/hun ser så skrækkelig ud. Disse spørgsmål, når de opleves som bekymring, hjælper terapeuten til at stille nye spørgsmål og en fornyet nysgerrighed efter at finde nye mønstre.

En strategi til at klare disse symptomer på manglende neutralitet er at gøre, hvad konteksten kræver - dvs. at handle som en social kontrollant, men samtidig undgå hele ansvaret for styringen af problemet. At tage det fulde ansvar for familiens problem indebærer en formodning om, at terapeutens job er at instruere. At tage hele ansvaret for problemet er begrænsende; det skjuler muligheden for at være nysgerrig angående konteksten. Det at overtage ledelsen, og det at handle terapeutisk ansvarligt, er ikke det samme.

Terapeutisk ansvarlighed begynder med at se sin egen position i systemet. Det betyder at erkende, hvor lidt magt man har, og samtidig at bevare respekt for systemet. Nysgerrighed hjælper igen til at skræve over disse klare erkendelser.

Tænk på den situation, hvor man vil overtage det fulde ansvar for problemet. Alt for ofte medfører dette en følelse af moralsk indignation. For at have ret til at kontrollere mennesker, må vi føle os moralsk overlegne. Dvs. vi må føle os som nogen, der ved bedst, som kan skelne godt fra ondt og kan vise den rette vej. Familier forventer ofte, at vi handler på denne måde (f.eks. forventer familier, som er i behandling for incest, at terapeuten misbilliger denne adfærd). Når vi føler os moralsk indignerede, påtager vi os ansvaret for at intervenere, så den umoralske adfærd ikke gentages. I stedet for at lede efter ressourcer (hvilket en terapeut traditionelt vil prøve på), så bruger vi tiden til at forsøge på at styre familien. Vi holder op med at lede efter ressourcer i familien, fordi vi har alt for travlt med at stemple mønstret som forkasteligt eller ukorrekt.

Vi har stadig et dilemma. Hvis vi ikke får familien til at holde op med den adfærd, hvem gør det så? En måde man kan forholde sig til spørgsmålet om social kontrol på, er at starte fra den antagelse, at vi lever i en verden, som er fyldt med vold. Det er klart en moralistisk position. Hvis vi på den anden side starter ud fra et nysgerrigt perspektiv, så gør vi to interessante iagttagelser: (a) det system vi har med at gøre er levende, og derfor må et eller andet virke; og (b) hvis der er vold i familien, så betyder det ikke nødvendigvis også, at terapeuten har ret til at være voldelig overfor familien. Vold er

måske ikke æstetisk i sig selv, men det er helt sikkert et mønster. Ikke alle mønstre er æstetisk tiltalende. (2)

Terapeutens opgave er at hjælpe familiesystemet med at udvikle mere æstetiske mønstre. Vores job som terapeuter omfatter at hjælpe systemer med at fremtræde logiske. Først og fremmest kræver dette, at man accepterer dem som de er. Det betyder ikke, at vi ikke håber på forandring - specielt i mønstre som vores kultur identificerer som umoralske eller ulovlige. Vi må huske på, at det at forvente forandring er en uundgåelig konsekvens af at leve i en kultur, som har skabt "terapeut"-professionen. Ud fra et æstetisk perspektiv vil forandring mere sandsynligt ske, når systemet ikke direkte instrueres, men i stedet får forskellige valg. Man kan kun opnå at demonstrere logikken i et system, inklusive dem der er voldelige, gennem en nysgerrig holdning og en æstetisk tilgang til observationen af en bred vifte af mønstre. Bekræftelsen af et systems logik, baseret på en neutral holdning, er en anden strategi end rigid domfældelse og efterfølgende forsøg på korrektion.

Hypotesedannelse.

Nysgerrighed hjælper os til fortsat at søge efter andre beskrivelser og forklaringer, også selvom vi ikke umiddelbart kan forestille os mulighederne for andre. I denne forstand er hypotesedannelse forbundet med nysgerrighed. Hypotesedannelse har mere med teknik at gøre. Nysgerrighed er en holdning, mens hypotesedannelse er noget, vi gør, for at prøve at opretholde denne holdning.

En måde at skabe brugbare hypoteser på er at bruge fortæl-en-historie-metaforen. Familier er fantastiske historiefortællere, fordi de kan beskrive de mest interessante drejebøger. De kommer i terapi med disse drejebøger tæt skrevne. Deres problem er, at deres drejebøger ikke hjælper dem til at fungere på en måde, som de finder brugbar. Som klinikere tilbyder vi familien nye drejebøger (baseret på vores hypoteser), overfor hvilke familien reagerer ved at justere sin drejebog, hvilket hjælper os til at forandre vores drejebog, osv. Når vi fornemmer det ikke er muligt at udvikle hypoteser, så ved vi, at vi har accepteret familiens drejebog, og derved mistet vores nysgerrighed.

Klinisk behandling af familier er ikke den eneste kontekst, hvori det er vanskeligt at danne hypoteser. Vi har bemærket, at studerende ofte har svært ved at forstå hypotesedannelsesideen, eller det at danne sig antagelser om et system. Det skyldes sandsynligvis, at vi er vokset op i en kulturel kontekst, hvor det er den almindelige opfattelse, at lærere ved mere end elever. Vi har en tendens til at have respekt for "noget, der er". Det er vanskeligt at udvikle nysgerrighed i sådan en kontekst. Respekt for autoritet i en grad, hvor vi ser os ude af stand til at påvirke eller tvivle på autoritetens position, er tegn på en lineær tænkning, som desuden kendetegnes ved, at man tror på hvad en familie fortæller. Det er umuligt at være nysgerrig, når man tror på, at det folk fortæller er virkeligheden.

Den vestlige verdens historie er karakteriseret ved vores jagt efter præcise forklaringer. Med sådan en historie er det ikke overraskende, at vi alle har svært ved at skabe hypoteser, som kræver, at vi tilsidesætter jagten efter én forklaring.

(2) Ud fra dette perspektiv defineres terapeutisk vold som terapeutens forsøg på at instruere familien i hans/hendes eget mønster. Dette er i overensstemmelse med Maturanas (8) definition på vold; at fastholde et synspunkt som sandt, således at en andens synspunkt er forkert og nødvendigvis må forandres.

I Milanoteamets tidligere arbejde (12) foreslog vi "den sproglige prægningens tyranni" som en del af denne arv. Vi foreslog, at man undgik brugen af det autoritative udsagnsord "at være", hvorved man lettere kommer ud over de lineære forklaringer. Når vi beskriver mennesker, begivenheder, overbevisninger med ordet "er", så vil vi ofte holde op med at lede efter hypoteser i stedet for at handle på en dialogisk måde, dvs. hele tiden at udfordre familiens historier/hypoteser og vore egne tidligere historier/hypoteser.

Cirkularitet.

Cirkularitet er sammen med hypotesedannelse en teknik, der næres ved nysgerrighed. Det er en teknik, som bruges ved udviklingen af hypoteser og til opretholdelse af neutralitet. Der findes mange gode diskussioner af den cirkulære spørgeteknik og formerne for cirkulære spørgsmål (7, 9, 10, 14). I forlængelse af den foreliggende diskussion kan cirkulær udspørgen forstås som en metode, hvorigennem en kliniker skaber nysgerrighed i familie- og terapisystem. Der er interessante konsekvenser af at skabe en kontekst gennem en udspørgningsproces, hvorved familien i nogen grad kan blive neutral i forhold til sine egne hypoteser.

Cirkulær udspørgen muliggør underminering af familiens trossystem, som er baseret på "sandheder", og den hårdnakkede brug af udsagnsordet "er" (min søn er doven"; "min datter er stædig"; "min far er alkoholiker"). Cirkulære spørgsmål underminerer familiens trossystem gennem brugen af et sprog om relationer. Dette kan gøres med "hvis-spørgsmål" og med fremtidsorienterede spørgsmål, (f.eks. "Hvis din mor besluttede sig til ikke længere at bekymre sig for dig, hvad ville din far så gøre?"). Disse spørgsmål frembringer mønstre, ikke fakta. Så snart et spørgsmål underminerer trossystemet, muliggør det nye historier.

For at resumere: disse tre principper om hypotesedannelse, cirkularitet og neutralitet ses som rekursivt forbundne, således at neutralitet skaber en kontekst for konstruktion af mangfoldige hypoteser. Mangfoldige hypoteser fungerer igen som kontekst for det at se cirkulære mønstre (i modsætning til lineære årsag-virknings forhold) og at stille cirkulære spørgsmål. Teknikken med at spørge cirkulært bruges til at udvikle, forfine og kassere hypoteser om familien, hvilket er med til at konstruere en kontekst af nysgerrighed og neutralitet.

Relationerne mellem disse guidende principper viser, at når cirkulære spørgsmål ikke hjælper med til at skabe hypoteser, så har vi bevæget os ind i et felt af teknik og mistet

vores nysgerrighed. Ligeledes når hypoteser ikke længere hjælper os med at konstruere cirkulære spørgsmål, eller ikke hjælper os med at opretholde vores nysgerrighed, så er vi højst sandsynligt faldet over en hypotese, som vi har været for villige til at tro på og acceptere (som vi almindeligvis siger: vi har "forlovet os" med vores egne hypoteser) - et tegn på, at den systemiske terapeut er i vanskeligheder! Og endelig, når vores neutrale position ikke længere hjælper os med at danne hypoteser, så har vi utvivlsomt mistet vores nysgerrighed og er blevet sociale kontrollanter.

Hvis vi er nysgerrige, så tvivler vi på præmisser - dels vores egne og dels familiens. Vores interaktion med en familie skulle fremme tvivl på vores egne præmisser. Det er

ikke kun os, der intervenserer i deres systemer, men familier intervenserer også i vores systemer - hvorved de hjælper os til at blive bedre systemiske tænkere. Ideen om en rekursiv relation mellem de guidende principper neutralitet, hypotesedannelse og cirkularitet viser en referenceramme, der inviterer os til at være mere nysgerrige angående symptomer i terapien - både familiens og terapeutens.

REFERENCER

1. Bateson, G. (1972) **Steps to an ecology of mind.**
New York: Ballantine Books.
2. Bateson, G. (1979) **Mind and nature: A necessary unity.**
New York: E.P. Dutton.
3. Cronen, V.E., Johnson, K.M. & Lannamann, J.W. (1982) Paradoxes, double binds and reflexive loops: An alternative theoretical perspective. **Family process**; 21:91- 112.
4. Gustafson, J.P. (1986) **The complex secret of brief psychotherapy.** New York: W.W. Norton.
5. Harre, R., Clarke, D. & De Carlo, N. (1985) **Motives and mechanisms.** New York: Methuen.
6. Keeney, B.P. (1983) **Aesthetics of change.** New York: Basic Books.
7. Keeney, B.P. & Ross, J.M. (1985) **Mind in therapy: Constructing systemic family therapies.** New York: Basic Books.
8. Maturana, H. (1984) **Bringing forth of reality.** Presentation at Construction of Therapeutic Realities Conference, Family Therapy Program, University of Calgary Medical School, April, 1984.
9. Penn, P. (1982) Circular questioning. **Family Process**; 24:267-280.
10. Penn, P. (1985) Feed-forward: Future questions, future maps. **Family Process**; 24:299-310.
11. Pirotta, S. (1984) Milan revisited: A comparison of the two Milan schools. **Journal of Strategic and Systemic Therapies**; 3:3-15
12. Selvini Palazzoli, M., Boscolo, L., Cecchin, G. & Prata, G. (1978) **Paradox and counterparadox: A new model in the therapy of the family in schizophrenic transaction** (oversættelse: E.V. Burt).
13. Selvini Palazzoli, M., Boscolo, L. & Prata, G. (1980) Hypothesizing-circularity-neutrality: Three guidelines for the conductor of the session. **Family Process**; 19:3-12.
14. Tomm, K. (1985) Reflexive questioning: A generative mode of inquiry. Upubliceret manuskript.
15. Watzlawick, P., Beavin, J.H. & Jackson, D.D. (1967) **Pragmatics of human communication: A study of interactional patterns, pathologies and paradoxes.** New York: W.W. Morton.